

In de marge

Onlangs is een tweede rapport van de Club van Rome verschenen.

In tegenstelling tot de publiciteit die het eerste rapport vooral in Nederland kreeg, is aan het tweede rapport lang niet zoveel aandacht gegeven. Dit is des te merkwaardiger omdat nu in sterke mate rekening is gehouden met de – deels gerechtvaardigde – kritiek op het eerste rapport. Die betrof o.m. de z.g. wereldwijde benadering. Deze is in het tweede rapport vervangen door een regionaal kader (de wereld is opgedeeld in 10 onderling met elkaar verbonden regio's).

Verder heeft men nu de computerberekeningen gebaseerd op een z.g. „Multi-Level” model, waarbij gegevens inzake grondstoffen, bevolking, economische ontwikkelingsgraad, e.d. gecombineerd zijn.

Ook daarom is de betrekkelijk geringe publiciteit te betreuren, omdat de *konklusies* die worden getrokken niet alleen op exacter materiaal berusten, maar

nog veel onheilspellender zijn dan die van het eerste rapport.

1. De tegenwoordige crises zijn geen voorbijgaande verschijnselen, maar een onontkoombare konsekwentie van de huidige gang van zaken.

2. Alleen op lange termijn is er kans op een oplossing, echter alléén onder voorwaarde van een wereldwijde economische ordening.

3. Traditionele, geïsoleerd genomen maatregelen zullen geen effect hebben.

4. Er is alleen een oplossing mogelijk via een hechte samenwerking tussen arme en rijke landen, waarbij men afziet van voordelen op korte termijn.

5. Het allesbeheersende feit is dat, indien wij de huidige crises zich verder laten ontwikkelen, er binnen een periode van 20 jaar een chaos zal ontstaan. Zo zouden – als er nu niet wordt ingegrepen – in de periode 1980 tot 2025

rond 500.000.000 kinderen de honger-dood sterven.

Het gehele politieke en economische denken en doen moet op wereld-wijde schaal op het meester worden van deze dreigende ontwikkeling worden gericht.

Voorwaarden hiertoe zijn onder meer:

- a. Er moet bij de mensen een wereldbewustzijn worden ontwikkeld: we moeten allen wereldburgers worden.
- b. Er moet een geheel nieuwe ethiek van de consumptie ontstaan.
- c. De gigantische versterking van de relatie mens/natuur moet zo snel en zoveel mogelijk worden rechtgetrokken.
- d. Als de mensheid wil overleven, moet de mens hier en nu bereid zijn allerlei zaken ten gunste van de toekomstige generaties op te geven.

Aldus het tweede rapport van de Club van Rome.

Ons ekologieproject wordt zo mogelijk nog aktueller dan het al was!

Fiege

Hoofdbestuur

Op de vergadering van 1 november kwamen er nog al wat ziektegevallen aan de orde. Knap was afwezig wegens een kort verblijf in het ziekenhuis. Oud-hoofdraadsman d'Angremont bleek weer flink ziek, en mevrouw Annie Treurniet is heel ernstig ziek. Goed herstellende is Laurens ten Cate. Aan allen werd gepaste aandacht besteed.

De Scheveningse gijzeling lag nog vers in het geheugen. Het toeval wilde dat net op zondag 27 oktober Constandse, Rood en Spigt het onderwerp gijzeling voor de radio bespraken. Er zal een korte nota over komen, die moet worden gepubliceerd. Spigt zal trachten een ontwerp te maken.

Het hoofdbestuur nam kennis van de reactie van het presidium op het voorstellen van minster van Agt om de abortuskliniek te Heemstede te sluiten. (Wordt inmiddels een strafvervolg). De meesten hadden ook kennis genomen van het artikel van Rood in de NRC/Handelsblad over de abortusverklaring van de RK bisschoppen in Nederland. Er is dezer dagen heel wat activiteit op het gebied van de morele standpuntsbepaling!

Er werd medegedeeld dat het Humanistisch Thuisfront, dat militaire tehui-

zen beheert en het daar de laatste tijd zo moeilijk mee heeft, in september omstreeks 60.000 gulden bij elkaar heeft kunnen brengen: waarschijnlijk mede dank zij lezers van deze rubriek. Men was erg blij met deze geldtransfusie, ook al haalt deze de patiënt nog niet geheel uit de geldzorg.

Veel kwam er ditmaal af op Tielman, voorzitter van de taakgroep Geestelijke Vorming en Verzorging. Onder andere: hoe we moeten reageren op de z.g. knel-

puntennota Welzijnsbeleid en Welzijns-wetgeving van een Beraadgroep van de Regering. Voorts had Tielman enkele punten uit het Humanistisch Perspectief kort toegelicht. Het hoofdbestuur maakte opmerkingen bij de voorstellen, zodat T. weer verder kan.

Er was ook een voorstel voor een nieuwe redakteur van de Humanist per 1-1-'75. Het is nog slechts een zaak van formaliteiten om die zaak rond te krijgen. Tevens kan er dan een redactie-commissie op gaan treden, waarvoor de

Dr. A. J. Wichers
Alg.-sektaris

Taakgroep publiciteit suggesties gaat doen. Op 7 december kan dus de Verbandsraad worden ingelicht. Het was deze raad die (via begrotingsgoedkeuring tussen de congressen door) het hoofdbestuur een andere opzet dan de huidige had opgedragen.

Een van de eerste punten die op 1 november besproken werden hou ik hier maar voor het laatst: de samenstelling van een nieuw hoofdbestuur. Uit de gemeenschappen komen tot nu toe nauwelijks reacties op onze vraag naar namen binnen. Maar we kunnen niet meer wachten; het vragen van mensen voor de voordracht aan het congres door het hoofdbestuur is begonnen.

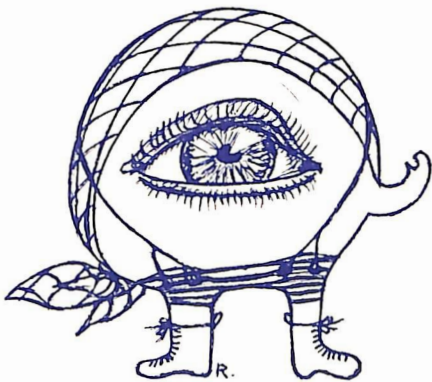
De volgende hoofdbestuursvergaderingen zijn op 29 november en op 13 december. Op 7 december is er Verbandsraad.

Driebergen, november 1974

Uit een oud college-dictaat

In september 1945 betrad ik, als nieuwbakken student, tezamen met mijn zo juist gevonden vriend André, voor het eerst de aula, die toen ook als collegezaal dienst deed, van de gemeentelijke universiteit van Amsterdam. Het was een merkwaardig soort negentiende eeuwse schouwburgzaal met balcons en pilaren. Op het podium stond, niet ver van de kathedr, een levensgroot gouden beeld van een schone langlokkige dame, voorzien van kuras, schild, helm en speer.

André, die gymnasium gedaan had, deelde mij snel mee, dat zich onder dat martiale uiterlijk Pallas Athene verborg, de Godin der, en daar raakten we toen over in discussie, de Godin der wijsheid, of der wetenschap, of was dat bij de Grieken nog hetzelfde en hoe zou dat dan bij ons wezen.

Toen kwam de professor binnen en ging achter de kathedr staan: Alles werd heel stil (toen nog wel) en daar begon hij:

– Dames en heren studenten. Nu u hier bent aangekomen, voor het eerst ingeschreven bij een instelling voor Wetenschappelijk onderwijs, lijkt het mij verstandig het eerste college te besteden aan een nadere kennismaking met dat begrip wetenschap.

Populair gezegd is wetenschap een verzamelwoord voor een manier van denken en doen, die er op gericht is, om ergens achter te komen. We zien allemaal elke dag verschijnselen voor ons, waarvan we denken, dat er achter hen iets schuil gaat, dat ontdekt, of zelfs uitgevonden kan worden.

Om dat te vinden, kunt u de dingen voor u niet met rust laten. U moet ze observeren, ondervragen, uitdagen, soms ook in een experimentele situatie brengen. Dat is het hele belangrijke begin van alle wetenschap. Wetenschappen, die zich bezig houden met concrete en hanteerbare verschijnselen, zoals de meeste natuurwetenschappen, hebben daarmee een goede basis voor de volgende stap. De verrichte waarneming en analyse heeft ons op het spoor gebracht van bepaalde regelmatigheden en gelijksoortigheden. De verschijnse-

len zijn nu gesplitst in meer toevallige en meer wetmatige. Wetenschappen, die veel wetmatigheden vinden, zijn dan weer in het voordeel bij anderen, waar de waarneming minder van dien aard oplevert. Die wetmatigheden kunnen worden vastgelegd, b.v. in de vorm van een formule of een wet.

Een combinatie van dergelijke uitspraken, die op hun terrein gelden voor een groep verschijnselen in een bepaalde zetting van ruimte en tijd, noemt men een theorie. Hoe beter een theorie, des te beter de wetenschap.

Het interessante van goede theorie is dat ze van te voren verklaart. We worden niet meer overvallen door een zonsverduistering, we weten wanneer water gaat koken en wat er gaat gebeuren als we zwavelzuur bij keukenzout brengen. Doordat we kunnen voorspellen, hebben we mede leren beheersen. De wetenschap dient de kennis, maar zij dient ook het leven.

Door de toepassing van wetenschap is er op veel gebieden veel ingrijpend veranderd. (Er was in die dagen net ergens een atoombom gevallen).

De wetenschap is daarmee mede verantwoordelijk geworden voor haar toepassingen. Zij is dat echter niet alleen en zelfs niet in de eerste plaats. De belangrijkste opdracht voor de wetenschap is het opsporen, hoe de dingen werkelijk zijn. In dat opzicht heeft zij een belangrijke taak van de godsdienst overgenomen.

P. Thoenes

Ik dacht dat ik op dat ogenblik Pallas Athene haar schouders op zag halen. Ik luisterde verder eerbiedig naar de professor, maar besloot, dat het de moeite waard zou kunnen zijn eens een apartje met haar er over te hebben.

Nu viel dat laatste niet mee, het was altijd druk in de aula en het was ook niet duidelijk hoe je eigenlijk op dat podium moest geraken. Kortom, het kwam er niet van, tot ik dit artikeltje gemaakt had. Toen heb ik haar toch eens opgezocht, over wat zij dacht over dat college van toen. Misschien dat u er onder tussen ook eens over na wilt denken, dat zal ik u de volgende keer vertellen, hoe ik met haar gevaren ben.

Leven om te werken, werken om te leven

In „Randstad-data” schrijft dr. B. de Gaay Fortman terzake o.m.:

Een instituut in Eindhoven heeft onlangs becijferd, dat van de huidige 150.000 werklozen in Nederland slechts dertigduizend de kans hebben op korte termijn werk te vinden. Voor de rest is die mogelijkheid er niet.

Uitgaande van een gegarandeerd inkomen is het beter dat feit te erkennen en die mensen niet iedere keer de teleurstellende gang naar het arbeidsbureau te laten maken, waar ze toch niets zullen vinden.

Ons idee is, die mensen zich aan te laten melden bij een vrijwillig arbeidsbureau. Via dat bureau kunnen ze worden ingeschakeld bij sociale activiteiten. Om maar wat te noemen: het brengen van maaltijden aan zelfstandige bejaarden. Op die manier kunnen deze werklozen laten zien, dat ze wel degelijk bereid zijn hun bijdrage te leveren aan het welzijn in onze maatschappij. Dat is echter een maatregel op korte termijn. Op lange termijn moeten we naar een betere verdeling van de werkgelegenheid. Dus, waar er niet voor iedereen in ons land voldoende werk is, naar een algemene werktijdverkorting. Daardoor wordt de werkloosheid gelijkmatig uitgesmeerd.

Maar omdat we dat gepresenteerd krijgen als extra vrije tijd, wordt die eerlijk verdeelde werkloosheid niet als zodanig ervaren.

Ook het inkomen zal dan dalen, maar dat hoeft niet te betekenen dat het bestaansniveau zal dalen. Die extra vrije tijd kan namelijk worden omgezet in een grotere zelfwerkzaamheid. De mensen kunnen hun eigen huis gaan onderhouden, een defekte motor zelf gaan repareren en dergelijke dingen. Hetgeen weer uitgavenbesparend werkt. *) In het kader van die eerlijker verdeling van de werkgelegenheid past ook, dat je in bijvoorbeeld de landbouw zorgt dat daar door schaalvergroting niet voortdurend arbeid vrijkomt. Dat kan, door in plaats van toeslagen op de prijzen toeslagen op het inkomen te geven. Premiëring dus van een onrendabele productie?

Inderdaad. We hebben immers nu toch langzamerhand wel afgerekend met de gedachte van de eindeloze economische groei?

(vervolg op pagina 8)

*) Noot Redactie H.: Ja, dat wel, maar het totale bestaansniveau daalt natuurlijk bij produktie-verlaging.

Vandaag

*Dit meldt men op doorreis
men is halverwege
het licht is gespleten
men ligt tussen drinken en eten
het glas speelt de meerdere
het eten vast nog een meter
men is hier geheel*

*gisteren vertrokken zal men morgen
als het luchtkasteel meezit
als van ouds arriveren –*

Gerrit Kouwenaar

Humanistische Geestelijke Verzorging in de inrichtingen van Justitie

Een interview met Carel Uitenbogaard

F.: *Evenals zovele andere zaken in de maatschappij, staat ook de strafbedeling door de Overheid ter discussie. Kunt u daar iets over vertellen?*

U.: De zin en de waarde van het strafstelsel zijn in het geding. Waartoe straffen we en wat bereiken we ermee?

Misse daden hebben te maken met persoonlijke verantwoordelijkheid, maar vanwege de rol die allerlei algemene levensomstandigheden hierbij kunnen spelen ligt er ook een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. Het simpel toerekenen van persoonlijke schuld wordt bovendien bemoeilijkt door het in ogenschouw nemen van innerlijke kondities van de dader in relatie tot de daad.

Wanneer we willen afzien van wraakoefeningen, moeten we het straffen rationeel verantwoorden. Onmiskenbaar beoogt straf het toebrengen van leed, dat verdiend heet te zijn. Door straf wordt de geschonden rechtsorde hersteld en is in beginsel ook de verhouding tussen samenleving en dader weer in orde.

In wezen is straf een vrij grof mechanisme tot regulering van het samenleven. Het werkt nog het beste als de gestrafte zich zonder veel moeite kan identificeren met het oordeel van de door hem verstoorde samenleving. Men zou zich kunnen afvragen of leed-toevoeging eigenlijk wel de meest zinvolle reactie is, op menselijk niveau. Ethisch is voorstelbaar, dat de samenleving ooit op die reactie zou willen terugkomen. Niet dus, omdat in bepaalde gevallen schuld moeilijk zou zijn toe te rekenen, maar omdat het inlossen van schuld door leed-aandoening ethisch niet meer zo vanzelfsprekend zou kunnen worden gevonden. Alhoewel een dergelijk geluid in de discussies kan worden gehoord, lijkt de realiteit ver van deze radicale idee verwijderd.

Dichterbij ligt het besef dat straf heel vaak niets werkelijk oplost. Dat besef heeft te maken met verworven inzicht in de samenhangen tussen innerlijke en uiterlijke krachten die bij misse daden een rol kunnen spelen en ten aanzien waarvan een werkelijke oplossing niet eenvoudig op eigen kracht door harde terechtwijzing kan worden be-

reikt. Bovendien valt niet te ontkomen aan de wetenschap, dat de strafsituatie dienst-aangaande ook duidelijk averechts kan werken.

Hier ontstaat de behoefte, de strafsituatie zo te veranderen, dat de effecten positief zo mogelijk of althans niet negatief zijn. Vooral ten aanzien van de vrijheidsstraf valt deze behoefte te onderkennen.

Verder nog gaat het verlangen naar eventuele andere strafvormen, die beter zouden kunnen aangrijpen bij de specifieke innerlijke en sociale factoren die in het gepresterde strafbare gedrag hebben gefunctioneerd. Men komt suggesties tegen in de geest van verplichting tot schade-vergoeding of tot sociale dienstverlening.

F.: *Hoe moeten we ons die veranderingen in de vrijheidsstraf voorstellen?*

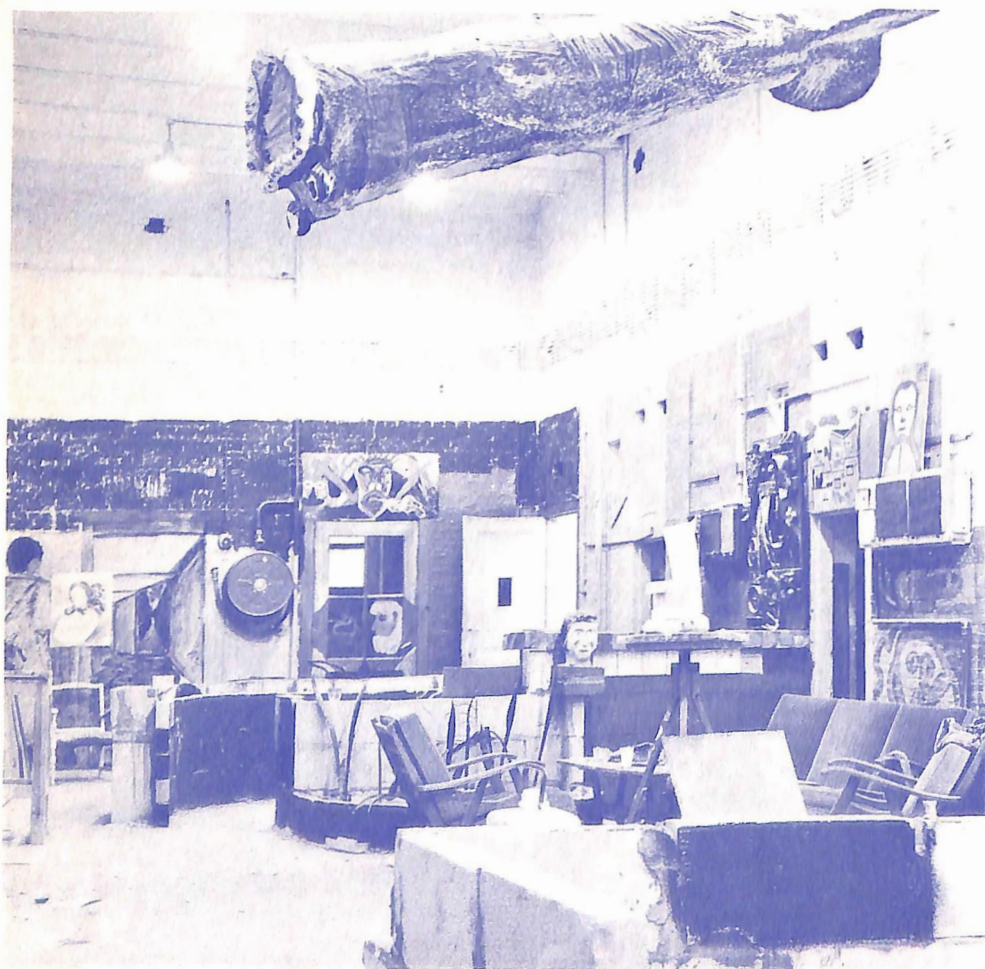
U.: Voor de vrijheidsstraf geldt sinds 1952, dat zij behalve op het toedienen van straf-leed ook gericht moet zijn op het geven van aandacht (hulp) aan de gestrafte met het ook op diens terugkeer in het maatschappelijk leven.

Een moeilijke combinatie. Van belang is de stelregel, dat het strafleed normaal beperkt moet blijven tot de vrijheidsbeneming als zodanig. De detentie-situatie moet de gedetineerde niet méér in zijn persoonlijke vrijheid beperken, dan met het oog op zijn detentie nodig is. Mogelijke hulp vereist de medewerking van de gedetineerde, waartoe het werkklimaat kan bijdragen.

Binnen deze strafsituatie staat aldus de discussie in het teken van twee belangrijke opgaven:

1. het verder aanpassen van de straf aan wat uit het oogpunt van menswaardigheid thans als noodzakelijk wordt gezien;
2. het doeltreffend kunnen uitbouwen van het resocialisatie-aspekt.

Voor het succesvol werken in de richting van deze doeleinden is erg belangrijk, dat in de plaats van de traditionele inrichtings-sfeer met zijn sterk accent op handhaving van orde en tucht een werkklimaat wordt geschapen met een functionele accent op het tot stand komen van menselijk-bevredigende persoonlijke-zinrijke contacten tussen gedetineerden en personeel. Daarbij moet aan gedetineerden inderdaad overeenkomstig de genoemde stelregel binnen de redelijke beperkingen van de strafsituatie de nodige speelruimte worden geboden voor eigen vormgeving aan de leefsituatie, terwijl dan het patroon van controle en macht zo veel mogelijk zou moeten worden ingeruild voor een van ontmoeting en overleg.

In een dergelijke speelruimte voor zelf-handelen zal konfliktstof in de detentie-situatie een positieve functie kunnen hebben als creatief „materiaal” in plaats van als orde-verstorend element te moeten worden onderdrukt.

Naar mijn mening is een dergelijke klimatologische verandering niet alleen van vitale betekenis wanneer we ernst willen maken met de hierboven genoemde doeleinden, maar is zij ook een harde eis, om de groeiende kloof tussen de in samenhang met relationele veranderingen in de normale samenleving zich snel wijzigende instelling van de inrichtingsbevolking en de duidelijk op vroegere patronen van gezagsuitoefening berekende werkpraktijk adequaat te kunnen dichten.

Natuurlijk stelt dat nieuwe werkklimaat andere eisen aan de werkers, van hoog tot laag. Vooral ook op het grondvlak zal de eigen persoonlijkheid als werk-instrument sterk in praktische waarde moeten kunnen toenemen. Om deze ontwikkeling in een goede baan te krijgen en te houden is in de inrichtingen permanente bijstand van nieuwe soorten deskundigen van geesteswetenschappelijke huize onmisbaar.

In dit perspectief verwacht ik dat de vrijheidsstraf wel geleidelijk terecht verder terrein zal prijsgeven aan per saldo vruchtbaarder strafvormen, maar dat zijer overigens met inspanning van mogelijke krachten toch wel in zal kunnen slagen, zich uit haar huidige, historisch bepaalde dieptepunt omhoog te worstelen, tot althans het peil waarop de huidige ont-menselijkende werking van niet-beoogde straf-verzwarende factoren zijn bezworen en misschien wel tot een peil, waarop de mens in detentie het eigen zijn, mede in relatie met de ander, in een meer creatieve zin zal kunnen ervaren.

F.: Wat is de humanistische invalshoek in deze?

U.: Ten eerste: bijdragen leveren tot het besef, dat deze crisis in het strafstelsel zinvol is als symptoom van het streven naar voortgang in menselijke beschaving.

Ten tweede: het vertolken van de fundamentele menselijke waarden waarom het in dit gebeuren moet gaan.

Ten derde: meedenken over de vragen en moeilijkheden van praktische aard in het konkrete streven naar vernieuwing, dat wil zeggen: het operationeel maken van de fundamentele waarden in de werkpraktijk van alledag.

Ten vierde: in het bijzonder ook zorgdragen voor een geestelijk draagvlak ter verwerking van de velerlei ernstige persoonlijke en collectieve spanningen, die onvermijdelijk optreden in de huidige fase van over-

gang, als gevolg van sterke gevoelens van onzekerheid, onlust, angst, agressie, etc.

F.: Wordt deze invalshoek reeds (enigszins) gerealiseerd?

U.: Dat is zeker het geval.

Van inrichting tot inrichting loopt de aangeduide principiële ontwikkeling qua tempo en inhoud sterk verschillend. Aard en bijzondere bestemming van de inrichting spelen daarbij een rol, naast plaatselijke omstandigheden en beschikbare mankracht.

Afgestemd op deze heterogene werksituaties moet de geestelijke raadsman zijn positie kiezen. Ik mag zeggen, dat hij er in het algemeen in slaagt, de eigen plaats als loyaal-kritische gesprekspartner in te nemen. Dat houdt in, dat op zijn oordeel en inzicht duidelijk prijs wordt gesteld, terwijl het gespreksklimaat rond het inrichtingsbeleid geleidelijk overal vruchtbaarder wordt in het licht van de kritisch gestelde doel-waarden.

Voor het consistent verder komen in de gewenste richting, moet evenwel grote betekenis worden toegekend aan de opbouw van nieuwe inrichtingsstaven. waarbinnen de geestelijk raadsman zijn te leveren bijdragen kan mengen met die van met name agogen, psychologen, therapeuten en maatschappelijk werkers. Zulke staven zullen krachtcentra voor de beoogde humanisering en persoonlijke hulpverlening kunnen en moeten vormen. Vooral ook voor het kontinu bijstaan van de werkers op het grondvlak-nieuwe-stijl (ontmoeting in plaats van macht) moet aan deze staven-opbouw hoge prioriteit worden gegeven. Het zal zonder meer aanspreken, dat vanuit de humanistische invalshoek bij een dergelijke systematische verandering van

het beleidskader in de inrichtingen stelling met relatief meer voldoening zal kunnen worden geopereerd, in het belang van een zo zinvol mogelijke functie van de vrijheidsstraf.

F.

Oefenen in geestelijke verzorging

GV is geen helpen als éénrichtingsverkeer, veel meer een ontmoeting: in tweegesprek of in kleine groepen.

Ook het oefenen voor dit werk gebeurt in een groep. Via ieders persoonlijke inbreng en door de manier waarop we met elkaar omgaan.

De eerstvolgende cursus vindt plaats in Amsterdam, op tien dinsdagavonden vanaf 4 februari. Onder leiding van de landelijke geestelijk raadsman en een stagiaire van het humanistisch opleidingsinstituut.

Een bijdrage in de kosten zal nodig zijn. Wanneer bij overtekening extra trainers moeten worden gevraagd, kost dit ca. f 125,— per deelnemer.

Aanmelding graag met opgave van leeftijd, beroep en reden van belangstelling. Te schrijven aan ondergenoemde, Oude Gracht 152, Utrecht.

Paul Kruyswijk

INGEZONDEN BRIEVEN

Het abortusvraagstuk

Hoewel ik, evenals ieder weldenkend mens, principieel bezwaar heb tegen het doden van menselijk en ander leven, meen ik toch, dat de houding van diverse christelijke groeperingen bij monde van hun regeringswoordvoerders en de bisschoppen, wat betreft dit probleem, doctrinair en huichelachtig aan doet. Wanneer we zien met welk een ijver ze proberen de abortus, onder alle omstandigheden, als ongeoorloofd te beschouwen, met voorbijzien van de vaak hachelijke positie in dezen van de betrokken

vrouw of meisje, dan vind ik hun redenering op zijn minst dubbelzinnig. Want terwijl ze aan de ene kant, met veel misbaar, de bevolking kond doen van hun verontwaardigheid en bezorgdheid wat betreft de abortus en verder uiting geven van hun liefde voor het nog ongeboort leven, maken ze zich, aan de andere kant, in de praktijk niet zo heel druk over de hier op aarde levende mensen waaronder miljoenen reeds geboren kinderen. We behoeven hiervoor maar te kijken naar hun slappe en

niet daadwerkelijke houding inzake de oorlog in Vietnam, waar duizenden kinderen zijn gedood of verminkt, het Midden-Oosten en Chili. Verder zien we hun halfvolwassen instelling ten opzichte van de miljoenen hongerlijders in deze wereld, maar kijk eens naar hun felle inzet als het om de verhoging van bewapening gaat.

Als in de christelijke moraal het ene met het andere is te rijmen dan is het de hoogste tijd dat ze haar ethiek totaal herzien.

J. Bartels, Sappemeer

Emancipatie van de mens

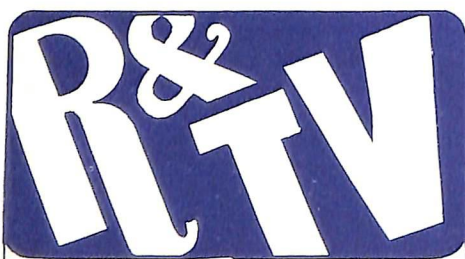
Op de radio gehoord, een gezegde van Montesquieu: „Ik vraag me af waarom de leiders altijd denken, dat ze zelf alles zijn en waarom het volk steeds denkt dat het niets is”... toen vroeg ik me af waarom vrouwen altijd denken dat mannen alles zijn en dat ze zelf niets zijn, want dat hangt er mee samen. Als man die zelf nogal onzeker in het leven staat (ondanks mijn grootspraak dat ik me optrek aan mijn Humanisme) merk ik dagelijks op dat vrouwen hun onzekerheid hanteren als onderdeel van hun rolgedrag (ze vragen met hun getoonde onzekerheid om manlijke ridderlijkheid en bescherming en broodwinning) en dat mannen hun onzekerheid verstoppen achter hun grote smoel (eventueel bebaard of met een overbodige pijp erin gestoken). Allebei nogal tragisch dus. Heel gewoon wel. Als beide seksen hun rolgedrag nu eindelijk eens gingen aanpassen aan de eisen van de nieuwe tijd, aan de zakelijke maatschappij (waarin mannen de vrouwen niet meer kunnen beschermen tegen werkelijke gevaren en waar de leiders ons evenmin blijken te kunnen beschermen tegen de echte risico's, daar moeten we zelf tegenaan). Ik pleit dus voor

een „nieuwe zakelijkheid”, die zal blijken uit je **echtheid**. Ben je ergens bang voor, zeg het dan hardop en verklaar je gedachten en gevoelens over je eigen situatie (positie) in het leven. Verwacht dat ook van je huisgenoten, je man, je kinderen. Mijn gezin is totaal kapot gegaan omdat we dat niet konden of wilden, we waren zo dom om stoer de schijn te blijven ophouden en om niet te praten, echt uit te praten en te luisteren naar elkaar. Als volwassen mensen, die weten (kunnen weten) dat iedereen maar een-maal leeft en nooit meer iets kan overdoen wat verkeerd is gegaan (reden om dus voorzichtig met je zelf en de medemens om te gaan, naar jezelf en de ander te luisteren minstens).

Dezelfde Montesquieu zei, dat hij zijn eigen problemen bijna altijd kon oplossen (zijn angsten en zorgen) door er goed over na te denken en ze te beredeneren (alleen of met anderen), dus hij probeerde die door-mij-bedoelde „nieuwe zakelijkheid” toe te passen op alledaagse relaties met medemens. Je emancipeert je medemens door ze **ernstig** te nemen, dus door over jezelf met ze te durven praten (niet over het weer, over

de hond, over de prijzen, over je vakantie... dat is verstoppertje spelen, wel leuk maar tijdverlies en oneerlijk geleuter erom heen, om jezelf niet voor die ander te hoeven ontbloten innerlijk). Neem je zelf ernstig genoeg om er met een ander over te praten; neem die ander ernstig door naar haar te luisteren. Vrouwen zijn zelden loyaal tegenover elkaar, ze luisteren eerder naar een man dan naar een andere vrouw, let eens op. Omdat ze zich identificeren met een man (ze vinden vrouwen zelf ook tweederangs burgers). Dat is ouderwets en riskant, want een vrouw wordt daardoor kwetsbaarder dan een man (die meestal op eigen benen staat en daardoor weet wat ie waard is, meer identiteit heeft, desnoods ten koste van een ander). Vraag aan de lezers en aan de redactie: Zijn er kosteloze ontmoetingsgroepen die je kunnen helpen om je identiteitsproblemen **samen** ietwat op te lossen, te leren zien? Wie schrijft er eens wat over in dit blad. Ik heb soms het gevoel dat ik teveel identiteit heb en anderen te weinig (kan dat?). Relaties zijn ook **machtsproblemen**.

H. Snijder, Den Haag

RADIO:

Hilversum II (9.30 - 10.00 uur).

zondag 1 december:

inzake martelingen:

„Zoek het maar niet te ver weg”.

zondag 15 december:

Aktualiteiten.

TELEVISIE:

Nederland II (22.30 uur)

zondag 1 december:

Het tweede rapport van de Club van Rome, o.m. een gesprek met directeur-generaal F.A.O. Ir. Boerma over de voedselcrisis.

zondag 15 december:

Humanistisch Mensbeeld.

Lekker IJgenwijs Leven...

is een jubileumuitgave van het Nivon, waarin wegen worden aangegeven om greep te krijgen op het woon- en leefklimaat dichtbij en in huis. De afdeling vormingswerk van het H.V. vindt dit projekt goed te gebruiken in het kader van de discussie over de overlevingsproblematiek. Een aantal leden van het H.V. heeft ons laten weten dat zij naast de min of meer theoretische discussie over de rapporten bevolkingsbeperking en beperking produktie en consumptie grote behoefte heeft aan een doe-activiteit in de vorm van kursussen en werkgroepen. De deelgebieden **derde wereld, milieu en ruimtelijke ordening** zijn nauw met de overlevingsproblematiek verbonden.

De uitgave van het Nivon past uitstekend in het projekt ruimtelijke ordening.

Hebt u interesse... bel of schrijf aan de Afdeling Vormingswerk H.V. Wieberen Koopmans/Jack Tsang, op het C.B. Een exemplaar van „Lekker IJgenwijs Leven” is naar een aantal sekretariaten van Gemeenschappen gestuurd.

Abortus

Het landelijk aktiecomité **Wij Vrouwen Eisen** organiseert op 14 december a.s. een massale demonstratie in Amsterdam. Het comité stelt de volgende eisen:

- abortus uit het wetboek van strafrecht;
- abortus in het ziekenfondspakket;
- vrouw beslist.

De demonstratie begint om 14.00 uur op het Museumplein en eindigt om ± 16.00 uur op het Beursplein, waar verschillende sprekers het woord zullen voeren.

Trainingsgroep groepswork

In de trainingsgroep voor het begeleiden van groepen in het noorden van het land zijn nog enkele plaatsen open.

Graag zo spoedig mogelijk opgave bij Ella Prins, Troelstralaan 210, Assen, telefoon 05920-14490.

Overleven in beton ☆

Dat is de ietwat uitdagende titel van een boek, geschreven door de Duitse hoogleeraar in de psychologie Alexander Mitscherlich. Waarom uitdagend? Gewapend beton staat heden tendage in een kwade roep, dus moeten eventuele tegenstanders ervan wel bij voorbaat meezingen in het koor van „afwijzers”. De titel dekt dan ook nauwelijks de eigenlijke inhoud, maar het „schrik-effect” is volop aanwezig. Beton heeft in wezen echter nauwelijks iets méér van doen met het bouwen, als welk ander materiaal dan ook. Ook met baksteen b.v. zijn troosteloze woonwijken tot stand gekomen, vooral in de 19e eeuwse wereldsteden. Zijn er troostelozer wijken dan die in de Duitse en Engelse fabriekssteden? Het bouw materiaal van deze woningbouw is echter geen beton maar baksteen.

Behalve met stedenbouwers in het algemeen, ligt de schrijver erg overhoop met architecten in het bijzonder. Daarbij is de „mens”, (hoe kan het anders bij een psycholoog) centraal gesteld, met de vele dingen die hij dagelijks verkeerd doet en de weinige dingen die hij dagelijks goed doet. Enerzijds wordt aan stedenbouwers en architecten een bedroevende onkunde verweten en anderzijds lezen we: „Wel beschouwd is ons vermogen om zelfs maar de grofste omtrekken van de toekomst te onderkennen een bewijs hoe weinig duurzaam onze levensvormen zijn en hoe onberekenbaar ons lot als individuen”. De schrijver gaat gemakshalve aan het feit voorbij dat (zeker de Nederlandse) vaktijdschriften over architectuur en stedenbouw, langzamerhand bol staan over de menswetenschappen, zodat het eigenlijke bouwvak nauwelijks meer aan de orde komt.

Soms denkt men dat de schrijver een zeer radicale stap gaat doen in de richting van een echte revolutie, of minstens van burgerlijke ongehoorzaamheid. Maar die pas wordt dan tijdig ingehouden, gedachtig aan de wetenschap dat het er met de stedenbouw en architectuur in de Oostblok-landen nauwelijks iets beter voor staat; ook dáár is het ambtenaren-opperrmachtig. „Het partikuliere grondbezit verschaft de eigenaars een monopoliepositie; zij alleen beschikken over de grond en niet al die anderen die daar op aangewezen zijn en die nu op de brutaalste manier door de partikuliere eigenaars worden uitgebuit. Wie deze situatie wil handhaven en als liberaal verdedigt, maakt, op z'n zachtst gezegd een „denkfout” (blz. 18).

Het partikuliere grondbezit is hier dus de

kern van het betoog; „toch is er geen vrije stadsplanning mogelijk zonder deze inperking van het partikuliere eigendomsrecht op grond en bodem in en om onze steden”. Dit alles klinkt redelijk radikaal, maar binnen de thans bestaande maatschappelijke en economische verhoudingen roert de schrijver de funeste invloed van bouwcommercie op het bouwen en wonen van onze tijd nauwelijks aan.

Er wordt wél, als terloops, gesproken over grote bouwmaatschappijen en beleggingsmaatschappijen maar nauwelijks over de verstikkende greep daarvan op het willen en kunnen van werkelijk progressieve architecten en stedenbouwers. Terecht maakt hij gewag van hinderlijke technokraten in dienst van de overheidsapparatuur, maar deze konklusies worden dikwijls direct teniet gedaan door gewone borreltafelpraat b.v. „Er bestaat nu eenmaal geen geluksrecept voor iedereen. Omdat ik graag wandel doen anderen dat daarom nog niet; zij hebben misschien genoeg aan het uitzicht op een paar bomen of een stuk tuin”. (blz. 54).

Volkomen achterhaald is dan ook de veronderstelde visie op de moderne architect. „Om te beginnen zal daarbij het denkbeeld dat de architect beschikt over de meeste kennis van de mens aan de hoognodige revisie moeten worden onderworpen”. (blz. 44). Men vraagt zich in gemoede af wáár, anno 1974, wordt geschreven dat een architect een dergelijke pretentie zou bezitten?! De vraag dringt zich daarbij tevens op voor welke categorie lezers deze publikatie eigenlijk bedoeld is. De lezer dient een redelijke algemene belangstelling te hebben voor algemeen sociaal-economische vraagstukken en in het bijzonder voor die, welke in verband staan met het bouwen en wonen. Beschikt men over deze ambitie, dan is het boek, met vermindering van het gebruikelijke vakjargon, zeer leesbaar. Progressieve Nederlandse architecten zullen er weinig of geen nieuws uit putten; (de Duitse vakbroeders wél?). Een groot bezwaar is het volledig ontbreken van elke vorm van illustratie waardoor het geheel de indruk maakt van „schrijftafelplanologie”, zij het dan hooggeleerd. Er wordt b.v. een ruim aantal bladzijden gewijd aan „Sociaal-planologische notities bij het Projekt Heidelberg-Emmertgrund”. Dit projekt schijnt uit 1968 te stammen, maar zakelijke technische gegevens ontbreken; zelfs de ligging van dit projekt ten opzichte van Heidelberg. Laat staan een klein kaartje of

plattegrond. Is het in voorbereiding, in opbouw of geheel voltooid?

Daardoor komen dergelijke „Notities” wel heel erg in de planologische lucht te hangen, wat mij toch niet de eigenlijke doelstelling schijnt van een wetenschappelijke verhandeling. Wat moet men beginnen met een opmerking als: „de kritiek echter op de verering van de architect als genie zal van een andere kant moeten komen” (blz. 24). Van een dergelijke veronderstelde verering is, zeker na de laatste wereldoorlog, geen sprake! Integendeel, de moderne architect schijnt alle zeilen bij te moeten zetten om een deel van zijn vroege kulturele goodwill te herwinnen!

Het is opmerkelijk dat de schrijver geen enkele naam noemt van een Nederlandse architect en/of stedenbouwer. Het doet dan ook wat verwonderlijk aan wanneer hij spreekt van „een ten hemel schreiend gebrek aan onkunde aan de zijde der architecten, zodanig dat het er nog niet van gekomen is, dat bij de opleiding van de architect ook de menswetenschappen worden betrokken”. (blz. 44). Hierbij kan ik niet anders dan een volstrekte onbekendheid konstateren met wat o.a. in Nederland in dit opzicht gebeurt. Lopen wij dan vóór met de ontwikkeling in Duitsland? Het is nauwelijks aan te nemen, maar tot een dergelijke konklusie is men geneigd te komen. Ook de Duitse vakliteratuur kent honderden kleine en omvangrijke publikaties die dit onderwerp behandelen. Zowel in Duitsland als in Nederland zetten progressieve architecten zich schrap tegen de monotonie der wereldsteden; meestal met weinig succes. Het gebruik van materialen en konstrukties wordt overwegend economisch bepaald door de aannemersbedrijven, al of niet in samenwerking met projektontwikkelingsbedrijven (Bredero Utrecht). Deze publikatie eindigt weer met een der vele „open deuren”. Hoeveel plannen wij ook maken, telkens stuiten wij op dezelfde grenzen: het menselijk tekort, de maatschappelijke ellende en hoe moeilijk het is de weg naar de bevrijding te vinden (...) Intussen hebben wij geleerd waar onze planning moet beginnen. Zij mag niet zo eerezuchtig zijn dat zij zich verbeeldt door nieuwe huizen en nieuwe stedenbouw een nieuwe mens te kunnen scheppen waarnaar wij zoeken. Omgekeerd: alleen mensen die zich hun situatie bewust werden zouden de moed op moeten kunnen brengen de taboes te doorbreken die een reële vernieuwing van onze gigantische steden in de weg staan. Maar, ook dan is het resultaat nog onzeker genoeg. En vóór alles: waar halen wij die mensen vandaan? Ik ben geneigd oneerbiedig te verzuchten: zegt u dat wel professor!

J. J. Vriend

*) Alexander Mitscherlich. Overleven in beton. Maatschappelijke uitgeverij B.V. Amsterdam 1973.

NIEUWE LEDEN

blijven zéér dringend nodig...

Mocht U tot dusverre geen gelegenheid hebben gehad
Uw steentje bij te dragen, doe het dan alsnog
Win er vóór het jaareinde een lid bij!

10 de rijksoverheid vraagt

geestelijke raadslieden (mnl./vrl.)

voor het Ministerie van Justitie

t.b.v. de Inrichtingen van Justitie in het oosten (vac. nr. 4-5192/3362) en westen (vac. nr. 4-5193/3362) des lands, in het kader van de humanistische geestelijke verzorging van volwassen gedetineerden

De functionarissen worden op voordracht van het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond benoemd door de Minister van Justitie.

Aanstelling geschiedt in tijdelijke dienst voor een proeftijd van 2 jaar, waarna eventueel een vast dienstverband kan worden verleend.

Vereist: universitaire opleiding; ervaring strekt tot aanbeveling. Bezit van of studie voor het diploma Geestelijk Raadsman van het Humanistisch Opleidings Instituut te Utrecht.

Salaris, afhankelijk van opleiding en ervaring, tussen f 2195,- en f 3775,- per maand.

Schriftelijke sollicitaties onder het bij de gewenste functie vermelde vacaturenummer (in linkerbovenhoek van brief en enveloppe en voor elke vacature een afzonderlijke brief) zenden aan de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

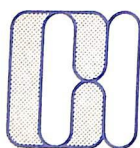
De salarissen zijn exclusief 7½ % vakantie-uitkering en een toeslag van max. f 45,- per maand.

Leven om te werken, werken om te leven (vervolg van pag. 3)

Een konsekwentie daarvan is, dat je de inkomens gelijker gaat verdelen. Vroeger, in de gedachte van de eindeloze groei, kon je tegen iemand met een laag inkomen zeggen: Wacht maar, werk maar hard, dan kun jij je straks ook een eigen huis, een auto en een boot aanschaffen. Maar op het moment dat de groei verdwenen is, heeft het geen zin meer om te wachten. Want dan zijn de inkomensverhoudingen bevroren. In het streven naar een eerlijker verdeling binnen onze maatschappij kan ik niet aan-

vaarden, dat een spinner in een textielfabriek – en dat is geen leuk baantje – hetzelfde aantal uren werkt als een hoogleraar en daarmee 15.000 gulden per jaar verdient, terwijl die hoogleraar, die het grootste deel van zijn werk wél met plezier doet 90.000 gulden per jaar verdient. Daarom zou iemand die oninteressant werk doet, werk dat hem vervreemdt, financieel hoger gewaardeerd moeten worden. Nu laten we dat werk voornamelijk door buitenlandse arbeidskrachten doen, waarmee we de aan-

dacht van het probleem afleiden. In dat kader ben ik voor een gedwongen vertrek van onze buitenlandse werknemers, hetgeen op korte termijn wel wat problemen zal opleveren, maar waardoor een structureel probleem in onze samenleving ontsluierd wordt. We komen dan tot een herwaardering van de arbeid. Het beste podium om daar over te praten is het bedrijf. In de huidige vorm lukt dat niet, omdat zowel directie als arbeiders zijn opgegroeid in bestaande modellen.

coornherthuis bejaardencentrum

Het bestuur van de Stichting Coornherthuis vraagt voor het Humanistisch Bejaardencentrum Coornherthuis in Den Haag (ruim 300 bewoners en ruim 100 medewerkers) een:

Geestelijk verzorger/ster

voor voorlopig één of twee dagen per week die, in samenwerking met directie en staf, begeleidt bij levensmoeilijkheden en werkzaam is ten behoeve van het geestelijk welzijn van bewoners en medewerkers. Opleiding Humanistisch Opleidings Instituut of overeenkomstig niveau en/of beschikking over ervaring strekt tot aanbeveling. Sollicitaties te richten aan het bestuur van de Stichting, p/a Coornherthuis, Erasmusplein 87, Den Haag, tel. 070 - 64 38 05